

דבר מנהלת שפ"י לקראת השנה החדשה - תשע"ו

אחרי החגים יתחדש הכל / יתחדשו וישובו ימי החול / האויר, העפר, המטר והאש / גם אתה, גם אתה תתחדש נעמי שמר

שנת הלימודים נפתחת כתמיד עם סיום חופשת הקיץ ובסמיכות לחגי תשרי. יש בשילוב הזה ובנקודת הזמן הזו חגיגות, התרגשות, תקווה לרצף שבין יציבות והמשכיות להתחדשות. כפי שמתארת נעמי שמר, זה "מסע שלא נגמר בין שדות הצל ושדות האור

יש נתיב שלא עברת ושתעבור "

כל מי שעוסק בהכנות לפתיחת שנה יודע שהן מתחילות חודשים קודם לכן. בשנה"ל תשע"ה עסק המשרד בכתיבת תכנית אסטרטגית. אגף שפ"י, בשיתוף נציגות אלכסונית של אנשיו במטה, במחוז, ברשויות ובבתי הספר כתב את התכנית האסטרטגית של האגף, תכנית המבוססת על חמש אבני יסוד הבונות את ליבת העבודה של שפ"י: פיתוח מקצועי של יועצים ופסיכולוגים חינוכיים, רווחה נפשית (אקלים וכישורי חיים), למידה (פסיכו-פדגוגיה בין לומדים ומלמדים כולל עבודה על לקויות למידה) ילדים בסיכון והתנהגויות סיכון וחירום. התכנית נכתבה בזיקה ובהלימה לתכנון האסטרטגי של המשרד כולו.

תחום הלמידה המשמעותית ממשיך להיות בליבת העבודה של המשרד והוא מתמקד בגיבוש התפיסה מהי למידה משמעותית, איך היא מקדמת תפקודי לומד המותאמים למאה ה-21, איזה מגוון של דרכי הוראה ניתן ליישם ואילו חלופות בהערכה מתאימות לנתיבי ההוראה והלמידה.

ליועצים ולפסיכולוגים חינוכיים תפקיד חשוב בקידום עבודה פסיכו-פדגוגית, בחיזוק מסוגלות צוותי החינוך ליצירת מרחבי התבוננות בתהליכים רגשיים וחברתיים שחווים מורים ותלמידים בתהליכי הוראה-למידה, בטיוב הקשר בין מורים לתלמידים ובבניית אקלים מיטבי בבתי הספר ובגני הילדים ותרגומם לפרקטיקות המקדמות רווחה נפשית, למידה משמעותית והישגים לימודיים.

התפיסה הפסיכו-פדגוגית נוסחה כתפיסה וכפרקטיקה ב"פסיפס". בשנה"ל תשע"ו תורחב ההכשרה ליועצים חינוכיים שיהיו השגרירים של תפיסה זו בבתי הספר ובגנים. כמו כן, בשיתוף עם המזכירות הפדגוגית, פותחה תכנית "משיקים", המתייחסת להוראה הטרוגנית בכיתה בתחומי הדעת השונים, תוך שילוב בין יידע בליקויי למידה להיבטים רגשיים בתהליך הלמידה (בשלב פרסום).

יעד נוסף של בתי הספר עוסק בהגברת המעורבות החברתית. יעד זה כולל התייחסות להתפתחות אישית – כישורי חיים. אחד היעדים שנבחרו על ידי מנהלי בתי הספר ליישום, מתוך התכנית האסטרטגית, הוא איתור והענקת מענה מקצועי ודיפרנציאלי לתלמידים על כל הרצף ההתנהגותי והלימודי באופן המחזק ומטפח את עוצמותיהם. (60% מהמנהלים בחרו יעד זה). ליועצים ולפסיכולוגים תפקיד חשוב בהדרכת הצוותים החינוכיים במימוש יעדים אלה.

נמשיך בהטמעת התכנית המערכתית לחיזוק האקלים ולמניעת התנהגויות סיכון. בחודש אפריל 2015 התפרסם חוזר מנכ"ל בנושא אקלים והתמודדות עם אירועי אלימות וסיכון, הכולל פרקים בתחומים חדשים: גיל רך, פרק החינוך המיוחד הכולל הנחיות להתערבות עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, חשיבות שותפות ההורים בקידום אקלים חינוכי מיטבי והנחיות לטיפול באירועי אלימות בהם מעורבים הורים, התנהגויות אלימות וסיכון מחוץ לכותלי בית הספר ובהסעות, צעדים לטיפול באירוע של פגיעה מקוונת, פגיעה בבעלי חיים והתמודדות עם שתיית אלכוהול בפעילות פנים וחוץ בית ספרית. לצורך הטמעת החוזר מומלץ להשתמש במצגת ההטמעה המפורסמת באתר ולהיעזר

במדרכי שפ"י. השנה תורחב העבודה על צמצום אלימות במגזר הערבי. הדגש בשנה זו יהיה על בריונות עם התמקדות בבריונות ברשת. מומלץ להיעזר בחוברת "גיבורי אל" שיצאה לאור בימים אלה.

בשיתוף עם משרדי ממשלה נוספים, אנו מקדמים התנהלות מיטבית ברשת ומניעת פגיעה. מומלץ לקיים שיח בנושא עם מורים, תלמידים והורים ולהגביר את המודעות להזדמנויות הטמונות ברשת לצד מצבים של פגיעה. במסגרת תכנית "כישורי חיים" תתחיל הטמעתו של הפיתוח- "אלכוהול עוד צדדים לסיפור - נפגשים לשיח רלוונטי", שמטרתו קידום שיח רלוונטי של מחנכים עם תלמידים בנושא שתיית אלכוהול.

מתוך הבנה לחשיבות מקומם של ההורים בעבודה החינוכית בבתי הספר ובהתפתחות הילדים, מתגבשים מודלים לשיח מקדם בין הורים לצוותי חינוך והטמעתם במוסדות החינוך במטרה להגיע לשותפות חינוכית ברמה הפרטנית וברמה המערכתית. מוצע להיעזר בחוברת "נפגשים" המציעה לבתי הספר כלים לבניית התהליכים הבית-ספריים שיאפשרו לצוותים החינוכיים ליזום, לתכנן ולקדם את תהליך השותפות. בנושא לקויי למידה תוגש בחודשים הקרובים הצעה למודל עבודה לעשור הבא, בכל הנוגע לטיפול בתלמידים בעלי לקויות למידה והפרעות קשב. המודל החדש יסמן מעבר ממיקוד באבחון למודל התפתחותי התערבותי על כל רצף הגיל. בימים אלה פועלים וועדת היגוי ומספר וועדות בין מקצועיות המתייחסות לסוגיות שונות: עבודה על רצף הגיל, הכשרות צוותי הוראה ובעלי תפקידים שונים במערכת, תפקיד היועצת החינוכית בהקשר של הטיפול בתלמידים לקויי למידה, סוגיית התאמות, אבחון, תכניות התערבות ועוד.

שפ"י ממשיך ומרחיב את עבודתו במסגרת התכנית הלאומיות. עבודה עם ילדים ונוער בסיכון ועבודה על התנהגויות סיכון מהווים נדבך מרכזי בעבודתנו גם השנה. התכנית הלאומית למניעת אובדנות, המתוכללת על ידי משרד הבריאות, תורחב ותעבור מהתערבות ב-9 יישובים בתשע"ה ל-41 יישובים בשנה"ל תשע"ו, עם צפי להרחבה ליישובים נוספים בהמשך. שפ"י מוביל את ההתערבות במערכת החינוך הכוללת התארגנות מערכתית ביישובים להפעלת התכנית, הכשרת שומרי סף, הערכת סיכון וטיפול ותכניות לחיזוק חוסן ומניעת אובדנות. במסגרת 360° התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון, בתכלול משרד הרווחה, הורחב מספר התכניות של שפ"י שנבחרו על ידי היישובים. 124 יישובים בחרו בתכניות שפ"י. ביישובים אלו מופעלות 219 תכניות של האגף.

שפ"י ממשיך לפעול בשיתוף עם תכנית "עיר ללא אלימות" ב-140 יישובים בתכלול של המשרד לביטחון פנים. גובש מסמך הסכמות המתייחס לתוכניות בגיל הרך, לתפקיד מדריך המוגנות ולמשאבים נוספים שניתן להפעיל בשיתוף עיר ללא אלימות. (קישור) אנו מאמינים כי יצירת שיתופי פעולה עם גורמים קהילתיים עשויים לקדם אקלים מיטבי בבתי ספר ולסייע בצמצום אלימות והתנהגויות סיכון.

אני שמחה לבשר שבהחלטת השר והמנכ"לית תימשך ההקצאה הייחודית ליישובי הדרום בדגש על "עוטף עזה". ההקצאה ייחודית זו תאפשר את המשך העבודה על חוסן חברתי, על הגברת מערך הייעוץ בבתי הספר ובגנים ועל הטיפול בתלמידים מאותרים.

הקיץ האחרון היה קשה ומורכב עבור החברה הישראלית, במונחים של אלימות על רקע שנאת האחר. היינו עדים לשני פשעי שנאה בהם רצח שירה בנקי במצעד הגאווה בירושלים, ורצח התינוק עלי דוואבשה ואביו סעד בכפר דומא תוך פגיעה במשפחה

שלמה על ידי הצתת ביתם.
חובתנו כאנשי חינוך לקיים ולהוביל שיח אזרחי ומוסרי רגיש ועמוק, שאינו נרתע מלדון בשורשי הדברים. שיח מסוג זה מאפשר להתחבט, להתלבט ולהתעמת גם עם דעות ותפיסות שונות, ומדגים דיאלוג בטוח, בו ניתן לבטא עמדות ורגשות, ולדון בהם. לצד שיח על סובלנות ועל קבלת האחר יש להתמקד במקרים בהם ה"אחר" מעורר תחושות של פחד ושל שנאה, המובילות לעמדות קיצוניות ולגזענות, עד כדי ביצוע פשעי שנאה.

תכנית "קש"ר - קשב ושיח רב תרבותי לניהול שיח מוגן בנושאים קונפליקטואליים", שפותחה בשפ"י יכולה להוות כלי עזר לשיח זה. עקרונות ניהול השיח המוגן שאובים מן הגישה הנרטיבית הנשענת על הקשבה ועל אי הידיעה, על החצנת הבעיה המסופרת ויצירת הדהוד לה, תוך שהיא מאפשרת לסיפורים כואבים להישמע ותוך בניית סיפורים חלופיים ומועדפים על המצב. בשנתיים האחרונות מוטמעת תכנית זו בקרב מדריכים ויועצים ובעיקר בקרב מורים לאזרחות ולמקצועות נוספים.

בתחום הפיתוח המקצועי של יועצים ופסיכולוגים חינוכיים אנו נכנסים למהלך של בניית מדדים לבחינת הערך המוסף של הפיתוח המקצועי לעבודת אנשי המקצוע ברשויות ובמוסדות החינוך.
אני מבקשת להודות לכם על עבודה מקצועית ומסורה במציאות שהיא תמיד מורכבת ומתרחשת פעמים רבות סביב השעון.
לכל בעלי התפקידים החדשים הנכנסים למטה, למחוזות לרשויות ולמוסדות החינוך - מאחלת לכם הצלחה.
שתהיה לכולנו שנה משמעותית, מאתגרת ויצירתית.
שנצליח להוביל הלכה למעשה את חלומותינו המקצועיים והאישיים.
מאחלת לכם ולבני ביתכם שנה טובה וגמר חתימה טובה.

**שְׁתִּהוּ עָרִים כְּמוֹ סִקְרָנוֹת שֶׁל יֶלֶד
וְשִׁירְכֶם יָבִיא לָכֶם מִן הַשּׁוּרוֹת
קוֹ שֶׁל אֹר וְקוֹ שֶׁל תֵּם וְקוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת,
שְׂאֲפֹשֶׁר לְרֹאוֹת אוֹתָם גַּם מִקְרוֹב.
רחל שפירא**

חנה שדמי
מנהלת אגף א' שפ"י